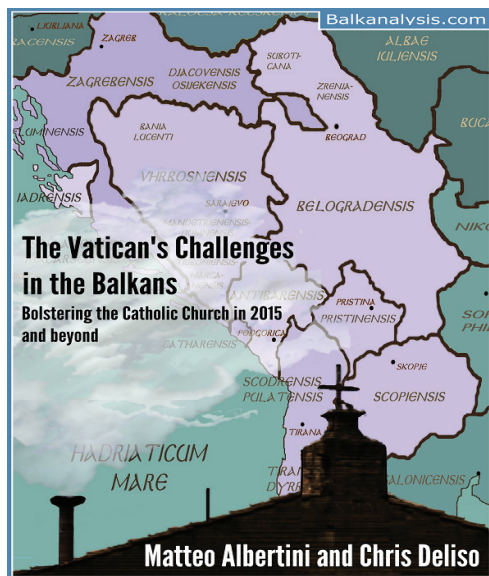

*Катарина М. Штрбац**

Институт за стратегијска истраживања, Београд

ИЗАЗОВИ ВАТИКАНА НА БАЛКАНУ: ЈАЧАЊЕ КАТОЛИЧКЕ ЦРКВЕ У 2015 И ДАЉЕ

.Приказ књиге: Матео Албертини, Крис Делизо, Изазови Ватикана на Балкану: Јачање католичке цркве у 2015 и даље, www.balkananalysis.com, 2015, стр. 250.

* Научни сарадник.

Изазови Ватикана на Балкану: Јачање католичке цркве у 2015 и даље је прва савремена аналитичка студија која истражује улогу католичке цркве на Балкану од 90-тих година двадесетог века до данас. На 250 страница текста комбинује се новинарски и аналитички приступ стварајући јединствену синтезу која није уобичајена у савременој литератури. Књига је написана разумљивим језиком и за ширу читалачку публику, али је веома релевантно штиво за аналитичаре савременог Балкана и из региона и иностранства. Претходне студије о улози Ватикана на Балкану су се углавном бавиле његовом контроверзном улогом током Другог светског рата, док ова електронска књига тумачи улогу Ватикана на Балкану од Другог светског рата до данас. Такође, имајући у виду да је књига објављена недавно (јануар 2015) веома је актуелна за новинаре и истраживаче који истражују садашњу и будућу улогу Ватикана и Католичке цркве у региону. Ова револуционарна студија о релацијама Ватикана и балканских земаља обраћа се свима који су заинтересовани за геополитику, регионалну улогу хришћанства, ислам, западне силе, Турску, итд.

Аутори књиге *Изазови Ватикана на Балкану: Јачање католичке цркве у 2015 и даље* користили су разне изворе, интервјуисали релевантне особе, извршили истраживања на терену, проучили су извештаје из доступних медија, али су користили и методе прикривених истраживања. Осим текста, књига има и пет додатака препуних чињеница који читаоцу штеде време у тражењу специфичних података. Ти подаци укључују: списак свих Ватиканских нунција на Балкану, билатералне дипломатске односе Ватикана и балканских држава, кључне информације о највећим добротворним организацијама Католичке цркве, Малтешких витезова и Језуитског реда, а које су активне на Балкану. Може се рећи да ови подаци омогућавају читаоцима и истраживачима да разумеју дубину и комплексност операција Католичке цркве на Балкану.

Књига је структурирана у седам поглавља у којима се обрађују студије случаја земаља Балкана. То омогућава читаоцу да разуме улогу Католичке цркве у дипломатском смислу, али и неке ставове у односу на актуелне догађаје као што је јачање односа са Католичком црквом у Хрватској и статусом Међугорја. Нису обрађене Грчка и Румунија што може да представља недостатак, али свакако и могућност за наставак истраживања о овој теми.

Аутори су књигом *Изазови Ватикана на Балкану: Јачање католичке цркве у 2015. и даље* показали да поседују комплементарна знања без обзира на то што долазе из различитих земаља и

што имају различите погледе и знања у вези са основном темом књиге. *Матео Албертини* је италијански истраживач који се бави семиотиком на Болоњском Универзитету. Провео је одређено време на Балкану пишући о католицизму на Косову и Метохији и организованом криминалу и политици у Србији и Црној Гори. Он је значајан контрибутор сајта *Balkananalysis.com*, независног сајта који се бави актуелним темама из региона. Основао га је *Крис Делизо* 2003. године са жељом да се обезбеде независне анализе о важним питањима из региона које нису обрађиване или су обрађиване на пристрасан начин од медијских група које су контролисане различитим економским интересима и донацијама из иностранства. *Делизо* (други аутор) живи у региону Балкана и бави се истраживачким новинарством, а писао је анализе и за низ иностраних медија. Свој истраживачки рад представио је на неколико међународних конференција.

Читајући садржај књиге може се сагледати ширина истраживања које су спровели аутори. Прво поглавље разматра структуру дипломатије Ватикана на Балкану, даје профиле дипломата који су именовани, а анализиране су и биографије тих дипломата. По први пут је направљен дипломатски профил: према статистици, просечан нунцио на Балкану је стар 62 године када је започео своју мисију, а пре тога је служио у неколико афричких и јужно америчких земаља пре доласка на Балкан. Аутори користе ове статистичке податке како би појачали став да католичка црква види Балкан као место за искусне дипломате, али и као продужетак „развијеног света“ (то виђење није више реалистично с обзиром да је Балкан развијенији у односу на деведесете године прошлог века). Ипак, аутори сматрају да је то корисна информација о ставу Ватикана о региону.

Аутори такође наводе тај став у контексту недавних промена у руководећим структурама Ватикана, као и имајући у виду специфичан лични карактер папе Фрање. Чињеница је да је у протекле две године Ватикан много мање критикован у светским медијима захваљујући харизми папе Фрање, а то је према ставовима аутора од велике важности и за улогу Католичке цркве на Балкану. Они сматрају да је католичка црква имала дефанзивну улогу током папе Бенедикта XVI, а да је сада много енергичнија и видљивија у региону.

У другом поглављу књиге, тема је папина посета Албанији у септембру 2014. године. Аутори цитирају папу, званичнике католичке цркве, албанске лидере анализирајући како католичка црква види Албанију, али и саме Албанце у контексту посткому-

нистичког враћања цркви и вери наглашавајући међурелигијску хармонију. Албанска парола “једна нација, три религије” је важна за каснија поглавља књиге у којима аутори објашњавају утицај Ватикана на албански фактор у региону. Такође, аутори наглашавају на који начин албански лидери користе папину посету како би побољшали медијску слику о Албанији која је веома неповољна у светским оквирима у светлу ангажовања цихадиста на Блиском истоку.

Треће поглавље говори о безбедносним дилемама Ватикана и страху Ватикана од тероризма, посебно током посете Албанији и Турској. Такође се пише о католичкој мањини у Турској и о детаљима Папиних разговора са Ердоганом и патријархом Бартоломејом, али ипак највећи део поглавља је посвећен законима, директивама и позитивној пракси које карактерише безбедност Ватикана не само у граду, већ и током папиних посета. Пише се о новим безбедносним процедурама које су усвојене протеклих година, а као реакција на растуће претње терориста и могућих сајбер напада.

Четврто поглавље говори о ватиканским односима са православним Балканом (Србија, Црна Гора, Македонија и Бугарска). У овом поглављу се дискутује о најважнијим питањима, али и о мање битним која нису ни позната изван Италије. Ватикан доноси одлуке и о структурним питањима, важним за дипломатско деловање, као што су акредитација дипломата на резиденцијалној и нерезиденцијалној основи што је случај са Бугарском и Македонијом.

У анализи односа Србије и Ватикана, најважнији политички став Ватикана у овом тренутку је непризнавање самопроглашене независности Косова и Метохије. Ватикан не жели да квари своје односе са како они кажу моћном Српском православном црквом, а у интересу могућег хришћанског уједињења, те у том смислу не разматра питање признања независности КиМ. У тумачењу односа Ватикана са Србијом аутори цитирају кардинала Валтера Каспера, у то време председника Савета за промоцију хришћанског јединства који каже: „ми наравно знамо да је Косово тешка рана и бол за Српску православну цркву. Такође знамо да је Косово колевка и центар српског православља. Ми разумемо то и желимо да узмемо у обзир.“ Такође, сложеност односа Ватикана и Српске православне цркве у будућности ће определити даље одлуке о признавању/непризнавању независности Косова.

Осим политичког питања о Косову и Метохији, Ватикан има дилеме о ставу Срба у вези са контроверзном одлуком да се Сте-

пинац прогласи за свеца, као и о негативној улози католичке цркве у другом светском рату.

У случају Црне Горе, коју су аутори касније идентификовали као кључну земљу у Ватиканској балканској слагалици два питања су кључна: формирање и активности тзв. црногорске православне цркве и необичан случај са верским реликвијама које су некада биле у поседу малтешких витезова, а отете су из Византије током Крсташког рата 1204. године. Тај веома занимљив случај је изванредан доказ на који начин Ватикан врши притисак на црногорске лидере како би се те релгијске реликвије вратиле у посед витезова.

Дугачко пето поглавље посвећено је Босни и Херцеговини и Хрватској где Ватикан има дуг историјски утицај. У књизи се говори о томе да ће папа Фрања можда ускратити подршку "неоусташама" који су се окупљали око цркве током „Туђманове ере“ и да ће се посветити другим црквеним питањима међу којима доминира смањен интерес Хрвата за религију након уласка у Европску унију.

Свакако да је утицај цркве у Хрватској и даље јак, тако да постоје и организације цивилног друштва које имају блиску сарадњу са црквом у питањима дискриминације као што су права геј популације и права на абортус.

Што се тиче Босне и Херцеговине, ситуација је веома забрињавајућа са становишта католичке цркве имајући у виду да је значајно опао број верника од ратова 90-тих година, али да економска питања, емиграција и дискриминација католичких верника од муслиманске већине не помажу у томе.

Последња два поглавља су вероватно најзанимљивија читалачкој публици, нарочито поглавље шест које се концентрише на јак утицај католичких хуманитарних организација и организација цивилног друштва на Балкану и истражене су активности које су те организације имале од раних деведесетих до данас. Аутори наглашавају да те организације нису имале искључиво хуманитарни карактер, већ идеолошки и мисионарски нарочито отварањем школа на Косову и Метохији и Албанији. Ово поглавље даје исцрпан извештај о активностима Малтешких витезова и њихову политичку и хуманитарну снагу, а такође се пише и о Језуитском реду и њиховим традиционалним школама у Хрватској, Босни и Херцеговини, Албанији и сада и на Косову и Метохији.

Последње поглавље у књизи посвећено је закључцима који су проистекли из ове веома значајне књиге. Док се у претходним поглављима могло прочитати прегршт информација које су

углавном познате, у овом финалном делу књиге аутори користе ресурсе који нису јавни, како би илустровали комплексност и озбиљност активности, а које ће у будућности значајно опредељивати политички и стратешки положај Балкана.

Према ауторима, Мађарска има стратешку улогу помагајући Ватикану да дође до одређених информација, нарочито у Црној Гори, док званични Рим сматра да албанска католичка мањина на КиМ и у Албанији може да формира тзв. „Источно јадранску зону западног утицаја“ која би се супротставила експанзионистичкој политици Турске под Ердоганом у задњих 12 година. Док старије студије углавном оптужују Ватикан да је фокусиран на борбу против православне цркве, аутори верују да је у овом тренутку Ватикан више окренут растућем утицају Ислама у региону, а да православци ионако имају негативан прираштај становништва те не представљају озбиљног противника. Растући број Муслимана у региону и јачање њихових политичких активности под утицајем Турске представља једну врсту аларма за Ватикан и земље као што су Италија и Немачка.

Конфликт на Блиском истоку је проузроковао реке илегалних миграната у Европу, што стара конзервативна Европа не гледа благонаклоно. Свакако, аутори сматрају да је запад схватио да не може да контролише или интегрише цео Балкан, те стога настоји да ојача улогу католичке цркве и католичку популацију у зони источног Јадрана.

Осим текста аутори су нам ставили на увид документа која се односе на могуће макро пројекте Европске уније у источном Јадрану и доказе за тренутни „шпијунски рат“ између Немачке и Турске у региону. Жеља Ватикана је да поново успостави своју позицију у образовном и политичком животу региона, јачањем мита да Албанци имају хришћанску историју или у најгорем случају да нису били муслимани. Ове чињенице нису ништа ново, већ наставак игре Ватикана коју је играо вековима. Перцепција источног Јадрана је зона раздвајања истока и запада, Латина и Византије, отоманског и венецијанског царства итд.

На крају, *Изазови Ватикана на Балкану: Јачање католичке цркве у 2015. и даље* је вредно штиво које би требало узети у обзир приликом анализирања прошлости, али и предвиђања будућности. Књига представља јединствен покушај аутора у разјашњавању односа Ватикана и земаља региона и без обзира да ли ће се предвиђања аутора остварити или не, чињенице и факти наведени у књизи би требали бити узети у обзир.